

LA FÀBRICA I EL BARRI DE LA SEAT

Com solem fer en cadascuna de les sortides que fem dins del projecte “De la indústria a la cultura”, facilitem un full informatiu que ajudi a situar l’espai en el temps, normalment cronològic. Aquesta vegada, però, ens hem estimat més reproduir el capítol que sobre la fàbrica i el barri de la SEAT (sobre tot del barri) van escriure a mitjans dels anys 70 els periodistes **Jaume Fabre i Josep M. Huertas** dins de la seva sèrie de volums anomenada *Tots els barris de Barcelona*. És un document encara avui molt vàlid, una prova de que amb el pas del temps el periodisme fet amb rigor esdevé Història.

SEAT, UN BARRI D’EMPRESA

On ara s’aixequen els blocs de vivendes de treballadors de la més gran empresa de l’Estat espanyol, la Societat Espanyola d’Automòbils de Turisme, coneguda arreu pel seu anagrama SEAT, existiren en altre temps camps i un grup de barraques dit de Sant Isidre.

L’any 1953 s’hi edificaren els primers blocs, i «per mor de la feblesa del terreny, s’hagueren de fonamentar sempre sobre pilars d’onze metres de profunditat». Vint anys després, en alguns d’aquests blocs han aparegut perilloses esquerdes, que fan témer que es tracti d’una fonamentació defectuosa, segons un informe tècnic datat pel gener de 1975.

Pel maig de 1976, i davant un intent de desnonament a famílies d’un bloc esquerdat, es registraren manifestacions i protestes, ja que els veïns volen seguir vivint-hi i no se’ls donaven garanties de retorn.

DELS PAGESOS AL CORONEL

Com la major part dels terrenys del que ara és Zona Franca, els que ocupen les naus de la SEAT eren camps de conreu. Un coronel d’enginyers que estava destinat al Prat de Llobregat dirigí les operacions d’esplanació, en què intervingueren alguns dels que després serien mecànics a la SEAT. L’empresa, de fet, s’havia constituït el 1950 amb 600 milions de pessetes i el primer model de cotxe que fabricà fou el 1.400. Amb el nerviosisme d’oferir el primer 1.400, l’1 d’abril, segurament per ser data assenyalada per al règim, es treballà fins i tot aquest dia, essent com era festiu.

Al Seat 1.400 seguí el popular sis-cents el 1957, i l’empresa anà creixent. Com tota indústria que passi dels cinc mil obrers, i la SEAT ha arribat a passar dels 25.000, és obligatori, segons les lleis, proporcionar casa com a mínim al 20 per cent de la plantilla, i de seguida es feren les primeres vivendes, d’acord amb un pla parcial en què participà també Lámparas Z, que n’edificà per a 900 treballadors.

Els primers temps la vida fou difícil en el nou barri. La proximitat d’un rec mig contaminat i l’abandó general de la zona influïren que hi haguessin molèsties de tot tipus. Candel esmentava una redacció d’una nena que vivia a SEAT: «*La situación de mi barrio no es muy buena. Está muy cerca del mar y el clima es húmedo. Además, en verano, por las noches no puedes dormir a causa de los mosquitos que hay.*»

La desaparició de gairebé tots els camps ha influït en el sanejament definitiu de la zona, almenys pel que fa a mosquits. La resta del que entenem per sanitat continua tan abandonada com als altres barris del sector, o potser una mica menys per l’asfaltat de gairebé tots els carrers i l’eliminació d’una gran descampat després de les protestes de l’Associació de Veïns.

En total hi ha a SEAT 1.062 vivendes –1.033 d’inquilins de pisos i 29 porteries. Hi ha també una zona poliesportiva amb piscina, gimnàs, pista d’atletisme, terrenys per a jugar a futbol... Hi ha un pressupost de 14 milions destinat al manteniment d’aquest conjunt, que aprofiten els habitants del barri.

En els primers moments gairebé tot depenia de la factoria, donat l’abandó de la zona. A poc a poc, i més ara que les vivendes més antigues ja han de passar a ser propietat dels treballadors, s’ha produït una certa independència, encara molt minsa, perquè escoles, manteniment de les vivendes, lleure (casino i la zona poliesportiva) i dispensari, entre moltes altres coses, depenen encara de l’empresa.

En alguns edificis, tot i tenir cinc pisos, no hi ha ascensor, i també hi manquen porters.

JA NO S’HI VEU CRÉIXER EL BLAT

D’una altra redacció infantil: «*Yo en mi barrio veo todo el trigo y se ve cómo crecen las amapolas y las espigas para hacer el pan. En mi barrio las casas están juntas y se puede jugar a lechera y otras cosas más. En mi barrio vienen muchas golondrinas a vivir.*»

El blat ja no creix més prop de SEAT, i l’edificació ha continuat, engrandint el primitiu barri. No sempre han estat les vivendes per a aquells a qui més calien, i així han passat al davant molts professionals o tècnics mentre quedaven sense pis de SEAT peons amb força família.

D’altra banda les primeres vivendes costaren a l’empresa 84.000 pessetes cadascuna. Feien pagar un lloguer de 175 pessetes mensuals, que ara és ja de 225. Aquells primers treballadors criden l’atenció sobre el poc que pot semblar ara 225 pessetes, però sobre el molt que eren 175 fa més de vint anys, quan un salari de mil pessetes era cosa corrent.

Ara volen fer pagar a aquells que ja hi porten més de vint anys vint mil pessetes, i la vivenda ja queda seva, però els obrers diuen que han hagut de posar molts duros perquè la vivenda estigui en bones condicions i han hagut de dur a terme reparacions que SEAT no feia, cosa que ha estat així en un 95 per cent dels casos, i que això no ho vol tenir en compte l'empresa.

Cal tenir ben present que aquell que era acomiadat o canviava de feina havia de deixar la vivenda. Així passà a tres dels acomiadats en el conflicte de 1974-1975.

Igualment s'ha d'entendre que la major part dels que tenen vivenda de l'empresa siguin conservadors, i fins i tot entusiastes del que significa SEAT i el seatisme. Una altra redacció reproduïda per Candel al seu llibre ja esmentat [es refereixen a *Els altres catalans*] deia textualment: «*Todo esto contribuye a que llevemos en nuestras venas "sangre de SEAT". Es decir, que sintamos a esta gran comunidad como algo nuestro que tengamos que defender.*»

La força dels darrers conflictes, tanmateix, no ha deixat indiferent el barri, i l'Associació de Veïns, que no es caracteritza per ser de les més avançades, recollí per als acomiadats de gener de 1975 la quantitat de 20.000 pessetes.

Tornant al mateix tema, el lligament empresa-vivenda, que té ressonàncies de vella colònia tèxtil, és una doble repressió per a l'obrer, que es veu forçat a prendre sovint actituds conservadores que no serien les seves si no pensés en el greu problema de perdre alhora pis i feina. Cal afegir, per arrodonir la bondat del sistema, que si un obrer mor, sigui de manera natural o d'accident, la família ha de deixar igualment la vivenda. O sia, que al dolor s'afegeix l'expoli. I si un obrer es jubila, cal que tingui un fill treballant dins SEAT per continuar tenint dret a vivenda.

L'OCUPACIÓ DE VERGE DE NÚRIA

«El 20 de desembre de 1974 passarà a la història de la contestació urbana de Barcelona. 72 famílies de la cooperativa Verge de Núria, integrada per treballadors de la SEAT, ocuparen dos blocs de vivendes, situats en la Zona Franca, que encara eren inacabats. L'acció fou espontània i desordenada malgrat la qual cosa no es registraren incidents greus, llevat de dos cooperativistes que assaltaren els pisos adjudicats a altres dos companys. Ambdós tenien adjudicades llurs vivendes en un boc del mateix grup les obres dels quals són encara molt més endarrerides.»

La cooperativa Verge de Núria és una cooperativa íntimament lligada a la SEAT, fins el punt que el president anterior, i autor pel que sembla de les irregularitats comeses, havia estat cap d'ordre i vigilància de l'empresa.

Obrers de la SEAT portaven cinc anys donant diners dels seus estalvis per uns pisos que mai no s'acabaven. Així les coses, a cinc dies de Nadal del 1974, 72 famílies es presentaren a les obres, tragueren les reixes, i, amb matalassos, fogons de butà, cadires i el que pogueren portar-hi, es posaren a viure, sense llum ni gas, en «llurs» pisos.

Fou descobert que el president de la cooperativa i el constructor havien estat edificant xalets a Castelldefels, mentre ells esperaven que un dia s'acabessin els pisos. La paciència dels cooperativistes –quin sarcasme emprar aquesta paraula!– acabà quan el president els demanà de 20.000 a 184.000 pessetes per família per poder acabar les cases. Motiu al·legat: l'encariment dels materials.

Malgrat tot, la major part d'obrers pagà, però el president infidel –Ezequiel Bellet és el seu nom– desaparegué en haver aplegat els 17 milions d'aquesta «darrera» entrega per acabar uns pisos que continuaven inacabats. Els cooperativistes posaren una querella contra Bellet i ocuparen els pisos, tot i que el constructor cridà la policia per a desallotjar-los. L'empresa, mentrestant, havia destituït Bellet del seu càrrec, forçada per les circumstàncies.

«Sobre les espatlles de cada obrer es mantenien les càrregues econòmiques següents: 100.000 pessetes concedides com a préstec del Montepio; 60.000 de la SEAT; altre préstec personal de la Cixa d'Estalvis de 100.000 pessetes; el préstec pont a compte de la hipoteca de 32 milions per la quals cada cooperativista paga rèdits sense amortitzar que suposen de 1.500 a 1.900 pessetes segons el pis.» Finalment, hi ha els 17 milions pagats a l'estafador per augment de preu dels materials...

Com molt bé acaba l'esplèndida crònica de Santiago Vilanova de la qual hem extret aquest resum, «el senyor Bellet era vigilant de la fàbrica i denunciava els obrers quan no complien amb la seva tasca. Però, a ell qui el vigilava?»

Els 72 veïns així vinguts al barri SEAT aconseguiren cèdula d'habitabilitat, gràcies a la qual han pogut anar demanant els mínims serveis que calen en una vivenda. Els problemes, però, persisteixen, perquè hi ha obrers de la SEAT que han posat denúncia contra els ocupants, perquè aquell pis on ara hi ha un estafador d'en Bellet els corresponia. Un drama més on obrers es veuen enfrontats amb obrers per la injustícia d'una estafa de pisos, que és quelcom massa freqüent en la nostra societat.

A més, i com sempre plou sobre mullat, l'ex-president havia permutat un terreny destinat a escola, on ara ja hi han fet un mercat, per un altre on poder fer més pisos.

L'exemple de desembre animà més obrers en la mateixa situació i unes altres cinquanta famílies ocuparen llurs pisos pel març de 1975. Insistiren a denunciar que alguns duïen pagades 700.000 pessetes per uns

pisos que havien de ser llestos el 1973. La dona d'un dels obrers digué en aquella ocasió: «No ens hauríem ficat a la cooperativa si no hagués estat avalada per una empresa del prestigi i la solidesa econòmica com és SEAT. Més de 10.000 pessetes ha anat pagant el meu marit cada mes des de fa cinc anys per tenir dret a una vivenda que ens ha estat robada sense tenir en compte les nostres suors.»

La direcció de la SEAT no donà a la publicitat cap comentari sobre aquest afer en què, sens dubte, havia de ser almenys solidària.

COL·LEGIS INSUFICIENTS

Els dos col·legis de la barriada, Verge de Loreto i Verge del Pilar –com es veu, hi ha afició a les verges a SEAT– són ja insuficients. Estan a càrrec de capellans marianistes i de monges de l'Assumpció. I tanmateix, el col·legi nacional Ramon Casas, projectat al darrera del mercat de Port, que és a la barriada, continua sense fer-se. O millor dit, presentava les seves obres aturades, sense que el 1975 es tingués idea de quan seria acabat.

Els dos col·legis del barri –cal dir-ho?– són de l'empresa. «Aquestes colònies que depenen d'un complex industrial són cercles perfectes. Escoles religioses al servei de la gran Empresa per a influir en aquests nens, futura carn de fàbrica. Per tal motiu tracten aquests religiosos immillorablement. Tots els infants parlen d'una església més gran que la que tenen ara i que els construïran, per a la qual, així ho diu un altre nen, cobren una quota mensual a totes les famílies.»

Aquesta lluna de mel entre religiosos i empresa és, sembla ser, deteriorada. A començaments d'any, enmig del conflicte laboral, els mestres declararen la vaga, perquè cobraven poc. La cosa anà de la manera següent. Fins l'octubre de 1974 el sou era pagat així: 8.500 pessetes oficials més 3.421 de subvenció de la SEAT, que descomptades les assegurances socials, restaven en 11.000 pessetes. Aquell mes arribà l'augment oficial i passà a cobrar-se de l'Estat 12.600, i la SEAT reduí la subvenció a 334,99, amb la qual cosa rebien en mà 12.000 pessetes. És a dir, que l'empresa havia rebaixat la seva subvenció de tal manera que l'augment era gairebé nul.

Quan reclamaren a l'empresa, aquesta respongué que era un sou suficient per a professors, tant religiosos com seglars. I com no aconseguiren res més, el 8 de gener, en reprendre's les classes després de les vacances de Nadal, anaren a la vaga, fins que la SEAT canvià de parer davant el panorama conflictiu general.

En total van 1.785 nens i nenes a les dues escoles, però amb els blocs de Verge de Núria són de tot punt insuficients.

Novament, en acabar el curs 1975-1976, es va saber que SEAT volia deixar de subvencionar els col·legis, cosa que amenaçava llur futur.

L'escola professional del barri té només 90 places i és reservada per a obrers de l'empresa exclusivament. Aquesta característica, com l'exclusivitat per a obrers de SEAT de molts serveis, ha estat la causa de l'aïllament que en general ha mantingut el barri respecte a la resta de barris situats a la dreta de Montjuïc.

DESL·LIGAR SEAT DEL BARRI

El problema evident que pateix aquest jove barri és com deslligar-se de la influència de la mastodòntica empresa. Els temps feudals, i si no es vol tan fort els temps colonials, són ja passats, i l'única manera que l'enfrontament amb el poder sigui a SEAT entre Ajuntament i barri, i no entre empresa i barri, és reclamar la propietat real de les vivendes, que de fet a molts ja els correspon.

Un conflicte episòdic, però ben significatiu, va esclatar quan el jurat d'empresa, sol·licitat pels treballadors, va obrir una botiga per vendre joguines prop de Nadal, veient que l'empresa no ho feia com altres anys. Dirigents de la SEAT intentaren impedir-ho quan veieren que s'utilitzava un local cedit al barri SEAT per l'empresa i que els encarregats de la feina eren obrers acomiadats de conflictes anteriors. Després intentaren controlar aquest local, conegut com La Cova, reclamant-ne les claus, però no se'n sortiren.

Zones verdes que ja no ho són, i semàfors que manquen per arreu, són dues reivindicacions clares, segons els mateixos veïns, que només esperen aquest traspàs de poder.

La creació recent de l'Associació de Veïns pot influir en aquests canvis, però caldria que hi hagi canvis d'actitud. Davant el problema d'un solar ple de runa i escombraries, que era un focus de rates, protestaren primer al regidor, sense aconseguir res, i després a l'empresa, que sabien que un dia havia de construir-hi alguna cosa. I aquesta els netejà. Això, però, es va fer sense cap conscienciació del veïnat, només pel camí de les cartes entre junta i autoritats primer i després amb la propietat privada. Clar que ells objectaren que l'important era treure-ho, però en un barri d'escassa conscienciació –paradoxal amb la conflictivitat de SEAT, però és cert– qualsevol ocasió ha de servir per a desvetllar inquietuds sobre problemes reals.

Un botó de mostra sobre l'estret lligament empresa-barri el dona també la utilització del casino social, on segons quins actes no poden dur-se a terme, com va passar amb l'actuació de Manuel Gerena, que fou rebutjada pels qui porten el casino, fidels representants empresarials.

Cal reconèixer, perquè així és, que el barri compta amb bons equipaments si hom el compara amb els que l'envolten. Té dues escoles, encara que insuficients, un centre social (el casino), la zona poliesportiva i verda, un ambulatori per als treballadors que és un consultori per a casos d'accident, però sense cap llit... El cinema Capri tancà les seves portes el 1975, i ara és un magatzem de joguines. La fondalada que hi havia al seu costat, i que era ocupada per una barraca que s'inundava cada cop que plovia, és ara el solar on s'aixeca una sucursal del banc Central. Hi ha també un mercat a tot el sector, i també una església amb el nom lògic de Sant Cristòfol.

El 1975 es comença a construir una escola per a subnormals en un solar cedit per la SEAT a l'església. I això és pràcticament tot. Força amb comparació amb altres barris del sector, com ja hem dit, però amb moltes deficiències, començant pels pisos esquerdats, les vivendes ocupades a Verge de Núria, les zones marrons que havien estat verdes i que ara són patis desolats, la manca de més escoles...

El camí per aconseguir i resoldre qüestions pendents passa, com ja ha quedat explicat, per la desvinculació empresa-barri fins i tot present en la nomenclatura dels carrers: Foc, Ferro, Alts Forns, Cisell, Mecànica... Sembla, però, que encara serà aquí un camí una mica llarg. O potser no?